

Annika Åhnberg om akademiens remissvar på ”Nu är det bråttom”:

Miljömålen måste bli mer offensiva!

- Regeringens miljöpolitik är inte särskilt framgångsrik, konstaterar Annika Åhnberg, ledamot av Kungliga Skogs- och lantbruksakademien, KSLA. Hon har nyligen berett akademiens remissvar angående Miljömålsrådets fördjupade utvärdering av Sveriges miljömål 2008 ”Nu är det bråttom”.

- Vår uppfattning är att förväntningarna inte infriats och att endast målet om att bevara ozonskiktet nåtts, konstaterar hon. Produktionen inom jord- och skogsbruket måste öka och konsekvenserna för miljön reduceras. Hoten mot miljön ska vägas mot de möjligheter, som finns.

- Fast vi ska inte förhålla oss passiva, utan pröva nya vägar för att nå helt andra lösningar. Annika Åhnberg pekar på att det inte går att bedriva jordbruk utan att naturen drabbas. Det är dock viktigt att resurserna används ekonomiskt, så att utsläppen av växthusgaser begränsas. Jordbruket kan till exempel lämna jordbruksavfall för framställning av biogas. Fast om produktionen ska distribueras allmänt måste politikerna garantera att näten byggs ut.

Bättre analys krävs

KSLA menar att politikerna bör analysera hur samhället fungerar, vad som ligger bakom miljöproblemen, hur basen för resurserna ser ut samt satsa på forskning och utveckling.

- Vi behöver lära oss mer om hur naturen fungerar och ta efter de konstruktioner och processer, som redan finns. Min erfarenhet är att experternas kunskaper och erfarenheter på området inte tas tillvara. Remissvaret anger att miljöpolitiken måste bli mer effektiv, att den för närvarande är inriktad på att få myndigheter att enas kring miljömålen, samarbeta och utveckla en god kommunikation med varandra.

Fel syfte

- Helt andra aktörer bör engagera sig, om målet är att göra något åt miljöproblemen – såsom näringslivet, jord- och skogsbruket, och fackliga företrädare. Vi vill formulera om miljö kvalitetsmålen och markerar i remissvaret betydelsen av forskning och utveckling, förklarar Annika Åhnberg.

Ett stort problem är att jordar med hög avkastning används för infrastruktur, industrier och bostäder, som istället skulle ge en lönsam produktion av livsmedel och biogröda. När marken väl tagits i anspråk är det mer eller mindre omöjligt att återta den i jordbruksproduktion. Arealer med hög avkastning borde vara skyddade enligt lag, eftersom priset på tomtmark är så mycket högre än vad enskilda lantbrukare brukar betala.

”Graverande okunniga”

Tidigare fanns det en stark lagstiftning, som försvagades i och med överskottsproduktionen av livsmedel på 1970-talet. Priserna på jordbruksmark sänktes. Därefter har goda jordar använts till exempelvis bostadsområden, industrier, vägar och järnvägar. Nu stiger markpriserna eftersom efterfrågan på jordbruksprodukter ökar. Kommunernas kunskaper om betydelsen och riskerna med att använda bra jordbruksmark är alldeles för svaga.

Tycker du att några av målen är i konflikt med varandra? Vilka sätter du i så fall främst?

- Begränsad klimatpåverkan är det absolut viktigaste miljö kvalitetsmålet just nu. Vi måste hitta lösningar eftersom det handlar om grundläggande villkor för att leva, bo och verka. Om vi inte lyckas hejda ökningen av jordens medeltemperatur till maximalt två grader kommer livsbetingelserna att bli så svåra att de andra målen tappar sin betydelse.

Redan förlorat

- Arktis är redan förlorat. Ingen kunde förutse att det skulle gå så fort. Seriösa forskare vet att klimatförändringarna är ett faktum och att det är bråttom att handla samt att människan ligger bakom utvecklingen.

- Om jag rangordnar miljö kvalitetsmålen kommer "Ingen övergödning" i konflikt med målen "Ett rikt odlingslandskap" och "Ett rikt växt- och djurliv". Ett rikt och varierat kulturlandskap bygger på att vi har betande djur, som av naturliga skäl släpper ifrån sig metangas. Det finns inget jordbruk, varken ekologiskt eller traditionellt, som inte läcker kväve. Målet ska vara låga utsläpp samt hitta metoder som begränsar konsekvenserna. Ett bra exempel är projektanläggningar utanför Göteborg, som producerar biogas av gödsel och jordbruksavfall.

Helt andra mål

- Om jag skulle formulera målen skulle de vara helt andra än de 16 som regeringen nu arbetar med. KSLA menar, att jord- och skogsbruket ska vara basen för många fler verksamheter. Det är uppenbart att näringarna bör vara anpassade till naturen. Lantbruket ger en del utsläpp, men har även lösningar på flera av miljöproblemen. En stor andel av produktionen av förnyelsebara resurser kommer från denna sektor. De miljö kvalitetsmål som regeringen föreslår handlar i huvudsak om att reparera skadorna på miljön, inte om att bedriva förebyggande arbete.

Mycket djärvare

- Man måste tänka mycket djärvare och mer globalt, att jorden är en helhet där allt hänger ihop. Om man förbjuder en viss typ av verksamhet kan man säga av den gren man sitter på. Jordbruket bryter ner naturen, och bygger upp den. Exempel på växelvis påverkan är betesdjur, som håller markerna öppna eller rovdjurspolitiken i Norrland. Vissa renar måste sätta livet till. De är föda åt lodjur, varg och järv. Statens uppgift är att se till så att rennäringen kan bedrivas på goda villkor. I annat fall påverkas grunden för rovdjurens överlevnad.

Sammanfattning av KSLAs remissvar

Arbetet med de svenska miljömålen har inte givit tillräckligt gott resultat. Nio av målen är mycket svåra eller omöjliga att nå till år 2020, särskilt klimatmålet. Miljömålsarbetet är ett fungerande verktyg för samordningen av olika myndigheters arbete, men otillräckligt som medel för samhällets miljöarbete i helhet. Det bör i större utsträckning bygga på engagemang och delaktighet från samhällets övriga aktörer, samt bedrivas mer internationellt.

Miljömålsarbetet är i huvudsak reaktivt, inte proaktivt. Det borde vara mer offensivt. De gröna näringarna ligger bakom flera av miljöproblemen, men har även flera lösningar. Fördelarna ska vägas mot nackdelarna.

KSLA vill ha kraftfulla satsningar på forskning, utveckling och kunskapsbyggnad avseende de biologiska resurserna och hur de tas tillvara. Särskilda förslag lämnas avseende "Ett rikt odlingslandskap" och "Levande skog".

De 16 miljö kvalitetsmålen är:

Begränsad miljöpåverkan
Frisk luft
Bara naturlig försurning
Giftfri miljö
Skyddande ozonskikt
Säker strålmiljö
Ingen övergödning
Levande sjöar och vattendrag
Grundvatten av god kvalitet
Hav i balans samt levande kust och skärgård
Myllrande våtmarker
Levande skogar
Ett rikt odlingslandskap
Storslagen fjällmiljö
God bebyggd miljö
Ett rikt växt- och djurliv

Fakta om Annika Åhnberg

Född: 1949 i Ulricehamn

Bor: skånelänga utanför Ystad i Skåne

Familj: make, sex barn och barnbarn

Karriär: socionom, riksdagsledamot vänsterpartiet (ledamot Jordbruksutskottet, miljötalesman), projektledare KF konsument, år 1996 statsråd och jordbruksminister i den socialdemokratiska regeringen, vice verkställande direktör med ansvar för samhällskontakter i De Laval, ordförande Rädda Barnen, invald som ledamot i KSLA 1999, år 2006 ordförande i akademiens Allmänna avdelning, år 2007 agronomie hedersdoktor vid Sveriges lantbruksuniversitet, utredare av Centrum för uthålligt lantbruk vid Sveriges lantbruksuniversitet.

Text: YLVA BERLIN